

بررسی تفاوت نگرش مردان و زنان عضو شوراهای اجتماعی محلات مشهد در شاخص های منتخب سرمایه اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۴/۱۴

سید هادی زرقانی^۱

محسن حجازی جوشقانی^۲

چکیده

تشکیل شورای اجتماعی محلات از مؤثرترین عوامل مداخله شهروندان در مدیریت شهری مشهد می باشد. بدیهی است که فرصت مشارکت باید برای زنان و مردان به صورت یکسان و عادلانه فراهم شود، اما نابرابر بودن تعداد مردان عضو شورا در مقابل زنان، حاکی از عدم استفاده لازم از زنان می باشد که مهم ترین دلیل آن می تواند بی اعتمادی شهرداری به عملکرد و توانمندی بانوان باشد. لذا در این پژوهش، دو شاخص سرمایه اجتماعی شامل اعتماد اعضای شورا به سایر اعضا، اعتماد اعضا به اثربخشی شورا و هم چنین دو شاخص تمایل به مشارکت اعضای شورا و احساس تعلق به محله در بین اعضای ۱۲ شورای اجتماعی منطقه ۹ مشهد مورد بررسی قرار گرفت. روش پژوهش حاضر، توصیفی- تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از روش های اسنادی و ابزار پرسش نامه استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق، کلیه اعضای شوراهای اجتماعی محلات منطقه ۹ شهرداری مشهد بوده و نمونه آماری این تحقیق نیز شامل تمامی اعضای شوراهای اجتماعی محلات فوق می باشد. برای تجزیه و تحلیل داده ها و تولید اطلاعات مورد نیاز از آماره های توصیفی و دستور فراوانی و برای مقایسه میانگین ها از آزمون من- ویتنی استفاده شده است. با تحلیل داده ها تفاوت معناداری در نگرش زنان و مردان به شاخص های منتخب دیده نشد. لذا با توجه به نتایج این

---

۱. دانشیار جغرافیای سیاسی و عضو هیأت علمی گروه جغرافیا دانشگاه فردوسی مشهد

h.zarghani@um.ac.ir

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد

Mohsen_hj2006@yahoo.com

تحقیق، چنین برداشت می‌شود که عدم اعتماد کافی به بانوان برای عضویت در شوراهای اجتماعی محلات، توجیه قابل قبولی ندارد و بدیهی است که به علت حضور بیشتر بانوان در محله و شناخت بیشتر در کمبودهای محله توسط آنان، حضور بانوان نتایج مثبتی برای کارایی شورا به همراه خواهد داشت.

واژگان کلیدی: مطالعه تطبیقی زنان و مردان، سرمایه اجتماعی، شورای اجتماعی محلات، مشهد

۱- مقدمه

نیروی کارآمد انسانی یکی از عوامل مهم و اساسی برنامه‌های توسعه به شمار می‌آید که بدون آن، امکان توسعه مشکل به نظر می‌آید. با توجه به این که زنان نیمی از جمعیت هر کشوری را به خود اختصاص می‌دهند، حضور یا عدم حضورشان در مؤسسات جامعه بر امکان استفاده مؤثر از تمامی ظرفیت بالقوه کشور تأثیر می‌گذارد (لهسائی زاده، ۱۳۸۰: ۱۰۰).

امروزه توجه به مشارکت زنان به عنوان نیمی از منابع انسانی، نه تنها از موضوعات و اهداف اساسی توسعه‌ی اجتماعی و اقتصادی در هر کشور به شمار می‌رود، بلکه ابزاری مؤثر در تحقق اهداف توسعه‌ی پایدار نیز محسوب می‌شود. از این رو، یکی از شاخص‌های درجه‌ی توسعه یافتگی یک کشور، میزان مشارکت و نقشی است که زنان در آن کشور دارا هستند. با توجه به قابلیت‌های موجود در زنان و نیز توان بالقوه آنان می‌توان در جهت انجام بخشی از اهداف و برنامه‌های توسعه از مشارکت آنان بهره جست (رحمانی و مجیدی، ۱۳۸۸: ۱۶). اما مشارکت اجتماعی زنان و مردان در طول تاریخ تحت تأثیر شرایط و عوامل ذهنی و عینی عدیده‌ای در سطوح خرد، میانی و کلان، کم و کیف متفاوتی پیدا کرده است. این تفاوت جنبه جنسیتی هم به خود گرفته است، به طوری که زنان در اغلب دوره‌های تاریخی صرف نظر از این که متعلق به چه قوم، طبقه، قشر و یا گروهی که بوده‌اند، در سلسله مراتب ساختار اجتماعی در مقایسه با مردان موقعیت پایین‌تری داشته‌اند. این نابرابری جنسیتی در قالب سایر

اشکال نابرابری‌های رابطه‌ای و رتبه‌ای موجود در هر جامعه، اثرات منفی مضاعفی بر حیات اجتماعی زنان باقی گذاشته است و نقش آنان را در فرایند تحولات تاریخی چنان کم‌رنگ جلوه داده است که ابوالفضل بیهقی بزرگ‌ترین مورخ ایران، مردان را بزرگ‌ترین عنصر سازنده تاریخ معرفی کرده است (عبداللهی، ۱۳۸۳: ۶۴). از آن رو، تلاش برای افزایش فرصت‌های عمومی برای مشارکت اجتماعی زنان گامی بلند در جهت توسعه پایدار است (ستاره‌فروزان و بیگلریان، ۱۳۸۲: ۳۶).

۲- بیان مسأله

فعالیت‌های اجتماعی زنان در جامعه پیشینه‌ای به قدمت حیات اجتماعی بشر دارد (صداقتی‌فرد و ارجمند، ۱۳۸۹: ۱۰۳). بنابراین، مشکلات زنان از بی‌کفایتی‌ها و کمبودهای شخصی ایشان ناشی نمی‌شود، بلکه آنان به وسیله یک نظام اجتماعی که در آن تبعیضات، صورت رسمی و قابل قبول به خود گرفته است، عقب‌نگه داشته شده‌اند. داعیه‌داران توسعه انسانی پایدار، بر این اعتقادند که فرصت‌ها باید به شکلی عادلانه در اختیار افراد قرار گیرد، باید به همه مردم چه مرد و چه زن، به طور یکسان فرصت داده شود تا در جریان طرح و اجرای تصمیمات اساسی که زندگی آن‌ها را شکل می‌بخشد مشارکت داشته باشند (ملک محمدی و حسینی‌نیا، ۱۳۷۹: ۴۰). افزایش فرصت‌های عمومی برای نقش‌آفرینی و مشارکت اجتماعی زنان در برنامه‌های توسعه پایدار ضروری شمرده می‌شود (ستاره‌فروزان و بیگلریان، ۱۳۸۲: ۳۶). ارزش انسانی افراد و احترام به آزادی و اختیار آنان به عنوان طبیعی‌ترین حقوق انسان‌ها، ضامن موفقیت فراگیر مشارکت محسوب می‌شوند. اصول یاد شده به دلایل گوناگون در زندگی اجتماعی و فردی زنان محدود شده و نبود آزادی و فرصت‌های مشارکت، آنان را محدود و مختل می‌سازد. زنان قشری از جامعه‌اند که مورد کم‌توجهی قرار گرفته و از ظرفیت بالای آن‌ها جهت مشارکت در فرایند توسعه، استفاده صحیح و کاملی نمی‌شود (وئوقی و یوسفی‌آقابین، ۱۳۸۴: ۱۹۶).

به دلیل گستردگی مشکلات و دغدغه‌های کلان‌شهری هم‌چون مشهد، مشارکت واقعی و معنادار مردم در فرایندهای برنامه‌ریزی و توسعه آن مورد تأیید برنامه‌ریزان شهری بوده و ایجاد شوراهای اجتماعی محلات، یکی از راهکارهای این مسأله می‌باشد، اما آن چه که در ترکیب این شوراها مشهود است نسبت کم تعداد زنان نسبت به مردان می‌باشد. علی‌رغم این که در شوراها نماینده‌ای به‌عنوان نماینده بانوان حضور دارد اما در مجموع، تعداد زنان بسیار اندک می‌باشد که این امر می‌تواند ناشی از دلایل مختلف از جمله عدم اعتماد شهرداری به بانوان باشد. لذا در پژوهش حاضر، با مقایسه شاخص‌های منتخب در بین مردان و زنان عضو شوراهای اجتماعی محلات مشهد، به بررسی تفاوت نظرات آنان پرداخته شده است تا عملکرد زنان در برابر مردان عضو شورا سنجیده شود.

۳- مبانی نظری

۳-۱- مشارکت زنان

مشارکت در زندگی تا بدان اندازه اهمیت دارد که ارسطو آن را محور زندگی سیاسی قرار داده است و شهروند را کسی می‌داند که از حق مشارکت در امور قضایی و شورایی برخوردار است (ملکی، ۱۳۸۴: ۲۲۶). در جهان امروز، مشارکت هر چه بیشتر مردم در تمام زمینه‌های اجتماعی از ویژگی‌های عمده‌ی جامعه‌ی مدنی و توسعه یافتگی یک کشور شناخته می‌شود. کسب شخصیت اجتماعی و شهروندی، وابسته به مشارکت و خارج شدن از دایره‌ی فعالیت‌های شخصی و خصوصی است و از این‌روست که امروزه کوشش در راستای توسعه‌ی همه‌جانبه هر کشوری بیش از پیش متوجه مشارکت زنان شده است. جامعه امروز ایران، دچار برخی بحران‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بوده و نیازمند مشارکت همه‌جانبه‌ی مردم از جمله حضور زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت کشور در عرصه‌ی عمومی جامعه است و این در حالی است که بر اساس آمارهای موجود، در حال حاضر نزدیک به ۹ درصد مجموع شاغلان کشور، زن هستند. پایگاه اجتماعی زنان ایرانی در چند دهه‌ی اخیر، تحولاتی را به تبعیت از

تحولات زمان خود تجربه می کند و آن ها با آن که غالباً در حاشیه ی مناسبات اجتماعی و سیاسی بوده اند، دیرگاهی است با افزایش سطح سواد و گسترش آموزش عالی به ارتقای توانمندی های خود دست یازیده و هم اکنون خواهان سهمی بیشتر از مدیریت خانواده و جامعه شده و انتظار پایگاه و موقعیت های بالاتری دارند (صدافتی فرد و ارجمند، ۱۳۸۹: ۹۸).

مشارکت زنان به معنی دخالت همه جانبه ی آنان اعم از همفکری، مشاوره، همکاری، تصمیم گیری و اجرای در امور اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی است که به آنان امکان می دهد تا در فرایند مدیریت جامعه مشارکت فعالی داشته باشند. جهان پیشرفته ی امروزی مقتضیات و انتظارات جدیدی را می طلبد. مشارکت زنان یکی از این نمونه انتظارات واقعی است. مشارکت زنان بیش از هر چیز، محتاج تحول جدی در ذهنیت و فرهنگ جاری جامعه نسبت به حضور و فعالیت آنان می باشد. مسأله ی مهم این است که در طول تاریخ و در سراسر جهان به نقش ها، نیازها و توان های بالقوه و بالفعل زنان آن چنان که سزاوار است نگریده شده است (رحمانی و مجیدی، ۱۳۸۸: ۱۶).

۳-۲- نابرابری جنسیتی

نابرابری جنسیتی مؤلفه ی بارز حیات اجتماعی انسان ها در طی یک قرن گذشته بوده است. اجماع نظر گسترده، ولی نه جهان شمول در خصوص برتری مردان بر زنان، در همه ی جوامع وجود دارد. نابرابری جنسیتی در حوزه های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی صورت های گوناگونی دارد. نوع متفاوت مشارکت دو جنس در حوزه ی عمومی و زندگی اجتماعی، این گونه تمایزات را گسترش داده است و به نقش اجتماعی مردان، ارزش اجتماعی بیشتری عطا می کند (همتی و مکتوبیان، ۱۳۹۲: ۱۱۶). نه فقط نفس نابرابری جنسیتی، بلکه پیامدهای آن در سطوح خرد، میانه و کلان، ضرورت توجه به این موضوع را آشکار می کند (همان: ۱۱۷).

در مورد کشور ما نیز یکی از الزامات مبدل شدن به کشوری پیشرفته و ارتقاء شاخص های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و تبدیل شدن به الگوی توسعه ی

موفق، که در سند چشم انداز توسعه ی ۲۰ ساله و سایر اسناد بالادستی تأکید شده است، توجه منطقی به جایگاه زنان در جامعه و تلاش برای کاهش نابرابری و بی عدالتی های جنسیتی است (همانجا).

۳-۳- سرمایه اجتماعی

پاتنام^۱ (۱۳۸۰: ۱۳۶) سرمایه اجتماعی را در آثار متعدد خود با سه مؤلفه، به عنوان ویژگی های سازمان اجتماعی تعریف می نماید که عبارتند از: شبکه ها، هنجارهای همپاری و اعتماد. این نوع سرمایه، مشارکت کنندگان را قادر می سازد که با یکدیگر به گونه کارآمدتری در راه های رسیدن به هدف های مشترک عمل کنند (خواجه نوری و مقدس، ۱۳۸۶: ۱۳۶). به علت اهمیت اعتماد، برخی نظریه پردازان آن را مترادف با مفهوم سرمایه اجتماعی می دانند.

از دیدگاه جامعه شناختی، دست کم سه شکل از اعتماد مشتمل بر اعتماد بین شخصی، اعتماد تعمیم یافته و اعتماد نهادی قابل تشخیص است (رضوی و حجازی جوشقانی، ۱۳۹۰: ۲):

الف) اعتماد بین شخصی: اعتماد بین شخصی بر اساس روابط مستقیم و چهره به چهره شناخته می شود و مبتنی بر روابط فردی است.

ب) اعتماد تعمیم یافته: اعتماد تعمیم یافته را می توان داشتن حسن ظن نسبت به افراد جامعه، جدای از تعلق آن ها به گروه های قومی و قبیله ای تعریف کرد.

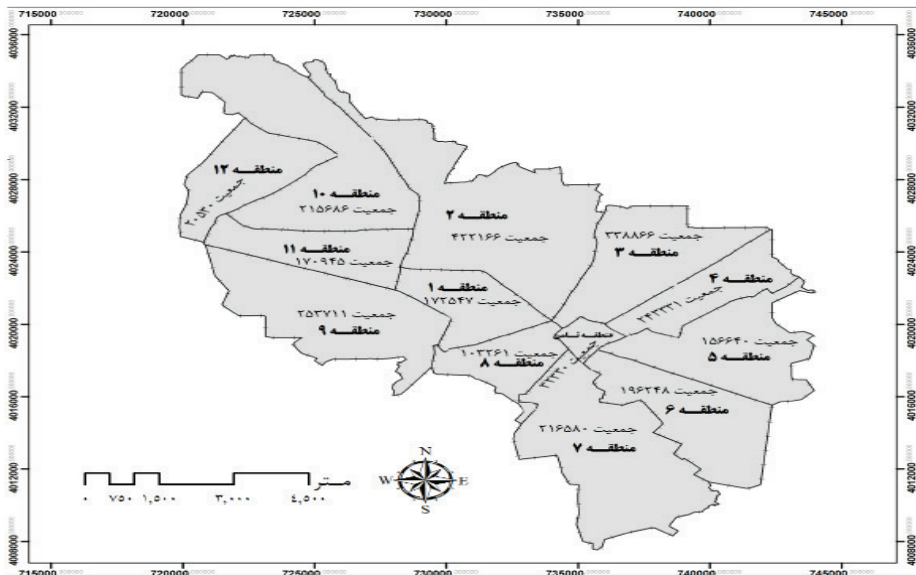
ج) اعتماد نهادی: اعتماد نهادی دلالت دارد بر میزان مقبولیت و کارایی و اعتمادی که مردم به نهادها دارند. انعکاس فقدان اعتماد به نهادها در اغلب موارد نتیجه بی اعتمادی به افرادی است که عهده دار امور آن نهادها هستند (علی پور، زاهدی و شیبانی، ۱۳۸۸: ۱۶).

اینگلهارت رابطه بین اعتماد و مشارکت را مورد توجه قرار می دهد. به نظر او اعتماد به یکدیگر، از عوامل مؤثر در مشارکت است، زیرا به واسطه اعتماد، رفتارها قابل پیش بینی

می شود که نتیجه آن تقویت حوزه کنش و تصمیم گیری است (همان: ۱۱۹). همکاری مبتنی بر اعتماد عبارت است از توافق بین مجموعه ای از مشارکت کنندگان برای رسیدن به اهداف مشترک یا نتیجه خاص در یک فرایند مشترک (Holsapple & Joshi, 2000: 8). لذا در این پژوهش، تفاوت نظرات اعضای شوراهای اجتماعی محلات دوازده گانه منطقه ۹ شهرداری مشهد برحسب جنسیت، در مورد شاخص های احساس تعلق به محله، اعتماد به سایر اعضای شورا، اعتماد به اثربخشی شورا، تمایل به مشارکت در امور محله مورد بررسی قرار گرفته تا تفاوت نظرات اعضاء با توجه به جنسیت آن ها مورد تبیین قرار گیرد.

۴- معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر مشهد از نظر تقسیمات شهرداری به ۱۳ منطقه تقسیم می شود. در این میان، منطقه ۹ شهرداری با توجه به موقعیت و وجود عناصر و فضاهای مهم خدماتی، یکی از مناطق با اهمیت شهر مشهد به شمار می آید. این منطقه از سویی به دلیل دارا بودن فضاهایی مهمی که دارای عملکرد شهری، منطقه ای و فرامنطقه ای و از سوی دیگر، به دلیل افزایش جمعیت از جنبه های گوناگون حائز اهمیت است. بر اساس آمار موجود، جمعیت این منطقه در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۳۲۹۷۶۰ نفر برآورد شده است که ۱۱/۷٪ از جمعیت شهر مشهد را شامل می شود. وسعت این منطقه ۳۴۹۸۰۶۷۷,۶۳ متر مربع است که تراکم جمعیت آن برابر ۹۴/۲ نفر در هکتار می باشد. از نظر جمعیت و تراکم آن، منطقه فوق به ترتیب در رده سوم و هفتم مناطق سیزده گانه شهر مشهد قرار دارد. منطقه ۹ از حیث جغرافیای تاریخی و توسعه فضایی، قدمت زیادی ندارد. به گزارش طرح جامع سال ۱۳۵۰ (طرح خازنی)، این محدوده هنوز شکل نگرفته و لذا این منطقه از حیث تاریخی، حوزه ای جدید و رو به اعتلاست و سرعت رشد آن شتابان می باشد. هم چنین این محدوده جزء محدوده توسعه پس از سال ۱۳۶۵ در شهر است و به نوعی جزء جدیدترین محدوده های ساخته شده ی شهر به شمار می آید.

شکل ۱) مناطق شهرداری مشهد (سایت شهرداری مشهد، ترسیم: نگارندگان)

۴-۱- نواحی منطقه ۹ شهرداری

بر اساس آخرین تقسیمات شهری، منطقه ۹ دارای سه ناحیه با مشخصات زیر است:
ناحیه یک: با وسعت تقریبی ۱۲۶۹۴۹۱۱ متر مربع (۳/۳۶٪ از وسعت منطقه) در مرکز منطقه واقع گردیده است. جمعیت این ناحیه در سال ۱۳۸۵ بالغ بر ۵۳۷۲۴ نفر است که ۲۱/۲٪ جمعیت منطقه را شامل می‌شود. با توجه به وسعت منطقه، تراکم جمعیت آن نیز ۴۲/۳ نفر در هکتار است.

ناحیه دو: وسعت تقریبی این ناحیه بالغ بر ۱۴۶۹۱۵۰۸,۰۲ متر مربع است. در سال ۱۳۸۵ جمعیت این ناحیه ۸۴۰۸۹ نفر بوده که ۳۳/۱٪ از جمعیت منطقه را شامل می‌شود. هم‌چنین تراکم جمعیت در این ناحیه، ۵۷/۲ نفر در هکتار است.

ناحیه سه: وسعت تقریبی این ناحیه برابر با ۷۵۹۴۲۵۸,۶۷ متر مربع (۲۱/۷٪ از وسعت منطقه) می‌باشد. جمعیت ناحیه ۱۱۵۸۹۸ نفر در سال ۱۳۸۵ که ۴۵/۷٪ جمعیت منطقه است. تراکم جمعیت آن نیز بالغ بر ۱۵۲/۶ نفر در هکتار است.

۲-۴- محلات منطقه

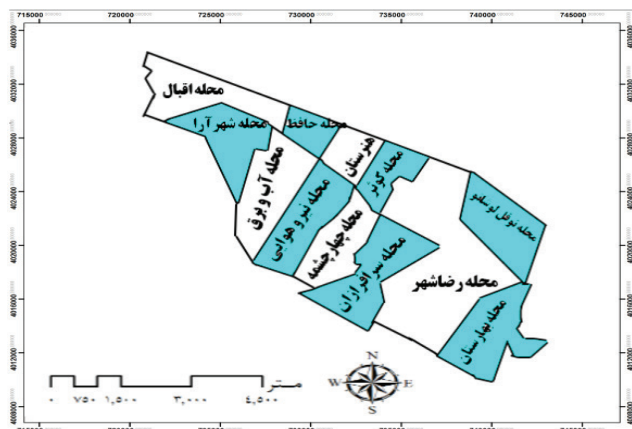
منطقه ۹ دارای ۱۲ محله است. جدول ۱ مشخصات کلی این محلات را بیان می کند.

جدول ۱) ویژگی های محلات منطقه ۹ شهرداری مشهد

تراکم جمعیت (نفر در هکتار)	وسعت	تعداد واحد مسکونی	زن	مرد	جمعیت	محله	
۳۷/۳	۱۰۶۵۳۶۴۷	۹۷۳۱	۲۰۶۴۳	۱۹۱۲۲	۳۹۷۶۵	رضا شهر	۱
۱۰۷/۸	۲۰۱۹۴۱۸	۶۱۶۶	۱۱۲۲۴	۱۰۵۴۶	۲۱۷۷۰	کوثر	۲
۹۱/۳	۳۶۶۸۳۸۸	۸۶۰۶	۱۶۴۷۹	۱۷۰۱۴	۳۳۴۹۳	سرافرازان	۳
۵۵/۴	۲۸۹۰۷۳۲	۴۰۰۷	۷۸۶۹	۸۱۳۳	۱۶۰۰۲	چهارچشمه	۴
۱۱۳/۷	۱۹۱۲۷۱۸	۶۲۶۹	۱۰۸۷۹	۱۰۸۷۵	۲۱۷۵۴	هنرستان	۵
۵۵/۶	۳۶۵۴۹۶۷	۵۴۹۴	۱۰۱۱۷	۱۰۲۰۰	۲۰۳۱۷	شهرآرا	۶
۱۰۰/۳	۳۲۵۸۸۹۳	۸۴۶۱	۱۶۱۴۰	۱۶۵۴۵	۳۲۶۸۵	آب و برق	۷
۳۶/۵	۴۶۲۰۲۵۷	۴۷۱۵	۸۳۸۱	۸۴۷۵	۱۶۸۵۶	نیروی هوایی	۸
۲۱/۴	۴۲۸۷۹۰۵	۲۲۳۳	۴۲۲۸	۴۹۳۵	۹۱۶۳	بهارستان	۹
۱۱۹/۴	۱۴۵۲۸۸۵	۴۹۳۶	۸۶۸۶	۸۶۶۰	۱۷۳۴۶	حافظ	۱۰
۱۰۵/۲	۱۵۸۵۲۷۱	۴۴۶۰	۸۲۸۲	۸۴۰۰	۱۶۶۸۲	اقبال	۱۱
۱۰	۳۶۸۳۱۹۱	۹۸۷	۱۸۳۲	۱۸۴۸	۳۶۸۰	نوفل لوشاتو	۱۲
۷۱/۲	۴۳۶۸۸۲۷۴	۶۶۰۶۵	۱۲۴۷۶۰	۱۲۴۷۵۳	۲۴۹۵۱۳	جمع	۱۳

منبع: (زرقانی و حجازی جوشقانی، ۱۳۹۲: ۶۰)

موقعیت این محلات در منطقه ۹ شهرداری مشهد در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۲) محلات منطقه ۹ مشهد (سایت شهرداری مشهد، ترسیم: نگارندگان)

۵- معرفی شوراهای اجتماعی محلات مشهد

۵-۱- اعضای شورای اجتماعی محله

رئیس شورا: رئیس ناحیه شهرداری که محله در آن واقع شده است.
 دبیر شورا: کارشناس فرهنگی و اجتماعی ناحیه که محله در آن واقع شده است.
 نماینده ائمه‌ی جماعت مساجد محله: ائمه‌ی جماعت مساجد محله، یک نفر را برای عضویت در شورای اجتماعی محله انتخاب می‌نمایند.
 نماینده مدارس: مدیران مدارس محله، یک نفر را برای عضویت در شورای اجتماعی محله انتخاب می‌نمایند.
 نماینده تشکل‌های مردمی: مسئولان تشکل‌های مردمی محله، یک نفر را برای عضویت در شورای اجتماعی محله انتخاب می‌نمایند.
 نماینده تام‌الاختیار کلانتری: نماینده‌ای به تقاضای رئیس شورای اجتماعی محله از کلانتری، برای عضویت در شورای اجتماعی محله دعوت می‌شود.
 نماینده تام‌الاختیار پایگاه بهداشت: نماینده‌ای به تقاضای رئیس شورای اجتماعی محله از پایگاه یا مرکز بهداشت محله، برای عضویت در شورای اجتماعی محله دعوت می‌شود.

بانوی خانه دار محله: یکی از بانوان خانه دار محله که در عرصه های اجتماعی و دینی در محله شناخته شده یا فعال باشد.

کاسب معتمد محله: یکی از کسبه محله یا یکی از مدیران مجتمع های تجاری محله که از حسن شهرت در محله برخوردار باشد.

از اعضای ذیل با توجه به ضرورت ها و نیازهای محله، به عنوان عضو شورای اجتماعی محله انتخاب می شود:

فرهیخته ی محله: شامل شخصیت شناخته شده ای از اساتید دانشگاه، صاحب نظر در مسائل فرهنگی و اجتماعی، مؤلف، مخترع یا چهره علمی شناخته شده در محله می باشد که برای عضویت شورای اجتماعی محله دعوت می گردد.

جوان محله: شامل یکی از جوانان فعال محله که در عرصه های علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی فعالیت می نماید.

نماینده مجتمع های مسکونی (آپارتمانی): مدیران مجتمع های مسکونی محله، یک نفر را برای عضویت در شورای اجتماعی محله انتخاب می نمایند.

پیشکسوت محله: یکی از بازنشستگان یا پیشکسوتان محله که در عرصه های علمی، فرهنگی، اجتماعی یا اقتصادی صاحب تجربه و نظر باشد.

رابط سلامت: رابطین سلامت با هماهنگی پایگاه بهداشتی محله معرفی می شوند.
رابط پیشگیری از آسیب های اجتماعی: رابطین پیشگیری با هماهنگی معاونت پیشگیری از وقوع جرم دادگستری استان خراسان رضوی معرفی می شوند.

نماینده خیریه های محله: مدیران و مسؤولان خیریه های محله، یک نفر را برای عضویت در شورای اجتماعی محله انتخاب می نمایند.

یکی از اقشار غالب ساکن در محله، می تواند با رأی اکثریت اعضای شورای اجتماعی به عنوان عضو ناظر (مانند کسبه، جاروبافان، کارمندان یا مجتمع مسکونی اقشار خاص در محله، جانبازان، معلولان، دانشجو و ...) در جلسات شورا حسب موضوع دستور کار و نوع مقتضیات نیازها و مسائل محله شرکت نماید (شوراهای اجتماعی محلات مشهد مقدس، ۱۳۹۱: ۱۶).

۵-۲- نحوه انتخاب اعضای شورای اجتماعی محله

نماینده های ائمه جماعات، مدیران مدرسه، تشکل های مردمی، خیریه ها و مجتمع های مسکونی: طی جلسه ای که با حضور کلیه ی اعضای هر کدام از اقشار مذکور به صورت جداگانه برگزار می شود، یک نفر به شیوه ی انتخاب علنی برای عضویت در شورای اجتماعی محله انتخاب می گردد.

نماینده های کلانتری، بهداشت، رابط سلامت و رابط پیشگیری از آسیب های اجتماعی: رئیس شورای اجتماعی محله با کلانتری، مرکز بهداشت محله و معاونت پیشگیری از وقوع جرم دادگستری مکاتبه و تقاضای معرفی نماینده ایشان را اعلام می نماید. تبصره: نمایندگان این نهادها می بایست حائز شرایط عمومی و اختصاصی آئین نامه باشند و در صورت ضعف عملکرد، رئیس شورا به نهاد یا سازمان مذکور مکاتبه و تقاضای جایگزین می نماید.

بانوی خانه دار، جوان محله، فرهیخته محله، پیشکسوت محله، کاسب معتمد محله: دبیر شورای اجتماعی محله پس از شناسایی افراد ذکر شده، سه نفر را در جلسه شورای اجتماعی محله مطرح و از بین افراد مذکور، یک نفر با رأی اکثریت اعضا انتخاب می شوند.

تبصره یک: برای اعضای فعلی شورای اجتماعی محله که دارای شرایط تمدید عضویت می باشند، نیازی به انتخاب مجدد نمی باشد.

تبصره دو: اولین جلسه شورای اجتماعی محله با حضور رئیس، دبیر شورا، نماینده های بهداشت، کلانتری، مدیران مدارس، ائمه جماعات و تشکل های مردمی تشکیل و نسبت به عضویت سایر اعضا تصمیم گیری می شود. تصمیم گیری، معرفی و انتخاب عضو اقشار غالب ساکن در محله با نظر اکثریت شورای اجتماعی محله می باشد (همان: ۱۸).

۵-۳- اهداف شورای اجتماعی محله

۱) افزایش مشارکت های اجتماعی در مدیریت شهری؛

۲) تقویت هویت محلات و فرهنگ محله محوری؛

- ۳) کمک به افزایش اعتماد اجتماعی بین مردم و مدیریت شهری؛
- ۴) شناسایی و بهره‌گیری هدفمند از فرصت‌های اجتماعی محلات؛
- ۵) نهادینه‌سازی نظارت همگانی در نحوه ارائه خدمات به مردم؛
- ۶) فراهم شدن زمینه مشارکت نهادها و سازمان‌های مردم‌نهاد محلی؛
- ۷) هم‌افزایی امکانات و فرصت‌های خدمت‌رسانی سازمان‌ها و نهادهای محلی در ارائه خدمات مناسب‌تر به مردم (همان: ۱۴).

۶- روش‌شناسی تحقیق

۶-۱- روش تحقیق، جامعه آماری و حجم نمونه

روش پژوهش در تحقیق حاضر توصیفی-تحلیلی است. بدین صورت که از آمارهای کمی توصیفی هم به صورت خام استفاده گردیده و هم برای تبیین وضعیت شاخص‌های مورد نظر، این آمارها تحلیل شده‌اند.

جامعه آماری این تحقیق، کلیه اعضای شوراهای اجتماعی محلات منطقه ۹ شهرداری مشهد بوده و نمونه آماری این تحقیق نیز شامل تمامی اعضای شوراهای اجتماعی محلات منطقه فوق می‌باشد. تعداد اعضای ۱۲ شورای اجتماعی محله در منطقه ۹ شهرداری مشهد، ۱۱۷ نفر می‌باشد. برای تکمیل پرسش‌نامه، محقق به صورت حضوری در برخی جلسات شوراها حاضر شده و در مواردی که امکان حضور در شورا فراهم نبود، به محل کار یا منزل اعضاء مراجعه گردیده و اقدام به تکمیل پرسش‌نامه از اعضا نموده است. لذا با توجه به عواملی از قبیل عدم تمایل اعضاء به پر کردن پرسش‌نامه، اشتباه بودن نشانی منزل و محل کار برخی اعضاء و برنگرداندن پرسش‌نامه به محقق، تعداد ۶۹ پرسش‌نامه تکمیل شده برای این تحقیق، مورد استفاده قرار گرفت.

۶-۲- ابزار گردآوری داده‌ها

برای گردآوری اطلاعات از روش‌های اسنادی و ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است، به این صورت که برای بعضی از اطلاعات مانند اطلاعات مربوط به متغیرهای فردی از قبیل

میزان تحصیلات و سن اعضای شوراهای، از اسناد معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد استفاده شد و سایر داده‌های مورد استفاده، از تکمیل پرسش‌نامه به دست آمده است.

۳-۶- پایایی و روایی پژوهش

پرسش‌نامه محقق ساخته این پژوهش مبتنی بر اعتبار محتوای و چند بار توسط اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی و کارشناسان مربوطه در شهرداری مشهد، مورد بازبینی قرار گرفت و اصلاحاتی در آن انجام شد. برای بررسی پایایی پرسش‌نامه‌ها نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن برابر با ۰/۸۴۴ محاسبه گردید، لذا آزمون از پایایی قابل قبولی برخوردار می‌باشد.

جدول ۲) نتیجه آزمون پایایی سؤالات پرسش‌نامه برای شاخص‌ها

شاخص	تعداد گویه	تعداد پاسخ‌ها	تعداد پاسخ‌های قابل قبول	آلفای کرونباخ
اعتماد به سایر اعضا	۷	۶۹	۶۱	۷۹۱/
اعتماد به کارایی شورا	۷	۶۹	۶۰	۷۵۹/
تمایل به مشارکت	۳	۶۹	۶۹	۷۸۳/
احساس تعلق به محله	۷	۶۹	۶۳	۷۹۹/
مجموع شاخص‌ها	۲۴	-	-	۱/۸۴۴

۶-۴- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و تولید اطلاعات مورد نیاز از آماره‌های توصیفی و دستور فراوانی و برای مقایسه میانگین‌ها از آزمون من-ویتنی استفاده شده است و برای انجام محاسبات از نرم‌افزار SPSS استفاده شد.

۷- یافته های تحقیق

۷-۱- کلیات

از مجموع مشارکت کنندگان در این طرح، حدود ۶۰٪ را مردان و ۴۰٪ را نیز زنان تشکیل داده اند که در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳) تعداد پاسخگویان به تفکیک مرد و زن

درصد	تعداد	
۵۹/۴	۴۱	مرد
۴۰/۶	۲۸	زن
۱۰۰	۶۹	مجموع

منبع: یافته های تحقیق

۷-۲- وضعیت سنی اعضا

میانگین سنی پاسخگویان ۴۳/۴ سال بوده که میانگین سنی زنان، ۴ سال کمتر از مردان است.

جدول ۴) وضعیت سنی پاسخگویان

تعداد معتبر	میانگین ^۱ سنی کل	میانگین سنی زنان	میانگین سنی مردان	میانگین ^۲ سنی کل	جوان ترین عضو	مسن ترین عضو
۶۷	۴۳/۴	۴۱/۱۱	۴۵/۰۵	۴۴	۲۲	۷۰

منبع: یافته های تحقیق

۷-۳- وضعیت تحصیلات^۱

همان گونه که از جدول پیداست خوشبختانه تمامی اعضاء باسواد بوده و ۷۸٪ اعضا نیز دارای تحصیلات عالیه (فوق دیپلم و بالاتر) هستند. در گروه تحصیلات در سطح دیپلم و پایین تر، علی رغم این که به لحاظ درصدی، تعداد زنان دارای تحصیلات در این سطح دوبرابر درصد مردان در همین گروه تحصیلات است، اما به لحاظ عددی، اختلاف چندانی ندارند چرا که تعداد مردان این گروه ۶ نفر و تعداد زنان نیز ۸ نفر می باشد که این امر، هم به دلیل تعداد مطلق مردان در مجموع که بیشتر از تعداد مطلق زنان است قابل توجیه می باشد و می توان گفت اختلاف چندانی در این سطح تحصیلات بین زنان و مردان عضو شوراهای اجتماعی محلات منطقه ۹ مشهود وجود ندارد. همین ویژگی در گروه تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس نیز تا حدودی وجود دارد، اما اختلاف عمده به گروه تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) برمی گردد که تعداد مردان ناظر بر این رده ۱۲ نفر و تعداد زنان، فقط ۴ نفر می باشد که میزان پایین مشارکت زنان دارای تحصیلات تکمیلی، تأمل برانگیز می نماید.

جدول ۵) وضعیت تحصیلات پاسخگویان

کل اعضاء (تعداد)	کل اعضاء (درصد)	مردان (تعداد)	مردان (درصد)	زنان (تعداد)	زنان (درصد)
۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۴	۲۰/۳	۶	۱۴/۶	۸	۲۸/۶
۳۸	۵۵/۱	۲۲	۵۳/۷	۱۶	۵۷/۱
۱۶	۲۳/۲	۱۲	۲۹/۳	۴	۱۴/۳
۱	۱/۴	۱	۲/۴	۰	۰
۶۹	۱۰۰	۴۱	۱۰۰	۲۸	۱۰۰

منبع: یافته های تحقیق

۱. آن دسته از اعضا که دارای مدرک حوزوی بوده اند، مدرک شان با مدرک معادل دانشگاهی تطبیق داده شده است.

۴-۷- یافته های تحلیلی

۴-۷-۱- شاخص اعتماد اعضای شورا به سایر اعضا

اولین شاخص مورد بررسی، اعتماد اعضای شورا به سایر اعضا می باشد. برای سنجش این مؤلفه از هفت شاخص استفاده شده که نتایج تفصیلی آن در جدول ۶ ارائه گردیده است. در شاخص "مناسب دانستن اعضا برای عضویت در شورا"، میانگین وزنی کل پاسخگویان ۳/۸ (از ۵) می باشد که این عدد برای زنان ۳/۹ و برای مردان ۳/۷ است که تفاوت چندانی را نشان نمی دهد. در شاخص "کافی دانستن سطح تحصیلات اعضا"، میانگین وزنی کل ۳/۹ بوده که این عدد برای زنان ۴ و برای مردان ۳/۸ می باشد. در شاخص های مسؤلیت پذیری اعضا، همدلی اعضا، آشنایی اعضای شورا با امور محله، آگاهی از اختیارات و وظائف شورا و هم چنین میزان تلاش اعضای شورا برای شناخت کمبودهای محله نیز مقایسه میانگین وزنی مجموع نظرات پاسخگویان و هم چنین میانگین وزنی پاسخ های مردان و زنان به تفکیک، تفاوت معناداری را در پاسخ های این دو گروه نشان نمی دهد.

جدول ۶) نتایج گویه های اعتماد به سایر اعضای شورا (درصد)

شماره گویه	گویه	خیلی کم			کم			متوسط			زیاد			خیلی زیاد			میانگین وزنی		
		مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل
۱	مناسب دانستن اعضا برای عضویت در شورا	۱/۵	۰	۱/۵	۴/۴	۳/۹	۱/۵	۳۳/۵	۷/۴	۱۶/۲	۵۰	۲۰/۶	۲۹/۴	۲۰/۶	۱۰/۳	۱۰/۳	۳/۸	۳/۹	۳/۷
۲	کافی دانستن تحصیلات اعضا برای شناخت و تصمیم گیری در مورد امور محله	۰	۰	۰	۲	۱/۵	۱/۵	۱۹/۴	۶	۱۳/۴	۵۸/۲	۲۵/۴	۳۲/۸	۱۹/۴	۹	۱۰/۴	۳/۹	۴	۳/۸
۳	مسؤلیت پذیری اعضا	۱/۵	۱/۵	۰	۷/۵	۲	۴/۵	۲۶/۹	۶	۲۰/۹	۴۹/۳	۲۳/۹	۲۵/۴	۱۴/۹	۷/۵	۷/۵	۳/۴۹	۳/۷	۳/۶

۴	وحدت و همدلی اعضاء برای اخذ مصوبات	۱/۵	۱/۵	۰	۴/۴	۱/۵	۲/۹	۲۵	۱۰/۳	۱۴/۷	۵۰	۱۹/۱	۳۰/۹	۱۹/۱	۸/۸	۱۰/۳	۳/۸	۳/۷	۳/۸
۵	آشنایی لازم با امور محل	۰	۰	۰	۶/۱	۱/۵	۴/۵	۳۷/۹	۱۹	۱۸/۲	۳۶	۳۴/۳	۱۲/۱	۱۹/۷	۹/۱	۳/۷	۳/۶	۳/۷	۳/۷
۶	آگاهی از اختیارت و وظائف شورا	۱/۵	۰	۱/۵	۱۰/۶	۴/۵	۶/۱	۴۵/۵	۱۹/۷	۲۵/۸	۳۳/۳	۱۲/۱	۳۱/۳	۹/۱	۴/۵	۳/۳	۳/۴	۳/۳	۳/۳
۷	تلاش اعضاء برای شناخت کمبودهای محل	۰	۰	۰	۱۱/۹	۹	۹	۳۳/۹	۱۰/۴	۱۳/۴	۴۶/۳	۱۶/۴	۲۹/۹	۱۷/۹	۹	۳/۷	۳/۶	۳/۷	۳/۷

سپس برای سنجش معناداری پاسخ‌های دو گروه زنان و مردان نسبت به پاسخ‌های آنان در مورد شاخص‌های این متغیر، از آزمون من - ویتنی استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است. همان‌گونه که در این جدول مشخص است ضریب sig در تمام گویه‌ها بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، لذا تفاوت معناداری در پاسخ‌های دو گروه در هر گویه (شاخص) وجود ندارد.

جدول ۷) نتایج آزمون من - ویتنی برای شاخص اعتماد اعضای شورای اجتماعی به سایر اعضاء

گویه ۱	گویه ۲	گویه ۳	گویه ۴	گویه ۵	گویه ۶	گویه ۷
۰۰۰,۵۰۲	۵۰۰,۴۹۹	۵۰۰,۴۵۸	۵۰۰,۵۵۸	۵۰۰,۵۰۹	۰۰۰,۵۲۴	۵۰۰,۵۳۶
۱/۴۳۴	۱/۵۰۶	۱/۲۳۰	۱/۹۸۴	۱/۷۵۷	۱/۹۷۲	۱/۸۹۸

۷-۴-۲- شاخص اعتماد اعضاء به کارایی شوراهای اجتماعی محلات

متغیر دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است ارزیابی اعتماد اعضاء به کارایی شوراهای اجتماعی محلات می‌باشد. برای سنجش این متغیر، هفت شاخص به پرسش‌شوندگان ارائه گردیده است. در گویه "اعتماد به کارآمدی شورا در توسعه و پیشرفت محلات"، میانگین وزنی مجموع پاسخ‌گویان ۴/۵ می‌باشد که همین عدد به طور یکسانی برای هر دو گروه زنان و مردان به تفکیک نیز تکرار شده است. در گویه دوم در مورد "اطمینان اعضاء شورای اجتماعی محلات نسبت به توانمندی این شورا

در واگذاری مدیریت امور محله به شهروندان" سؤال شده است که میانگین وزنی کل برابر با ۳/۱ بوده و همین شاخص برای زنان و مردان نیز به ترتیب ۳/۲ و ۳/۱ می باشد که تفاوت چندانی نشان نمی دهد. در گویه سوم، «ارتقای عملکرد مدیریت شهری در سطح محلات از طریق شوراهای اجتماعی محلات»، مورد پرسش قرار گرفته است که با مقایسه میانگین وزنی کل، پاسخ های زنان و مردان به تفکیک که به ترتیب ۳/۸، ۳/۹ و ۳/۷ می باشد به همسانی نظرات اعضاء در مجموع و به تفکیک زنان و مردان پی می بریم. شاخص چهارم به "بررسی تأثیر مصوبات شوراها بر بهبود اوضاع محله" پرداخته است. میانگین وزنی کل برای این شاخص ۳/۲ می باشد، اما همین عدد برای زنان و مردان به ترتیب ۳/۴ و ۳/۱ می باشد که حاکی از رضایتمندی نسبی زنان نسبت به مردان در مورد مصوبات شوراها دارد. در شاخص "داشتن ضمانت اجرایی برای مصوبات شورا"، نه تنها میانگین وزنی کل که برابر با ۲/۶ می باشد وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد، بلکه تفاوت بین نظرات زنان و مردان که میانگین وزنی پاسخ های این دو گروه را به ترتیب برابر با ۲/۱ و ۲/۸ قرار می دهد نشان از سطح بی اعتمادی بالاتری در زنان نسبت به مردان در این شاخص "پذیرش مصوبات شوراهای اجتماعی در سایر نهادهای رسمی و شهری" را از نظر اعضاء را مورد بررسی قرار داده است که با میانگین وزنی ۳/۲ برای مجموع پاسخگویان و میانگین وزنی ۳/۳ و ۳/۱ به ترتیب برای زنان و مردان، تفاوت بارزی را در میان پاسخ های این دو گروه نشان نمی دهد. در گویه آخر نیز که پرسیده شده بود که "شورای محله را تا چه حد مکان مناسبی برای پیگیری مشکلات ساکنین محل می دانند" میانگین وزنی ۴/۴ برای مجموع، ۴/۷ برای زنان و ۴/۵ برای مردان، نشان می دهد که از نظر اعضاء این امکان در حد بسیار زیادی در شوراهای اجتماعی محلات فراهم شده است.

جدول ۸) نتایج گویه های اعتماد به کارایی شورا (درصد)

شماره گویه	گویه	خیلی کم			کم			متوسط			زیاد			خیلی زیاد			میانگین وزنی		
		کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان
۱	شوراهای محلات می توانند به توسعه و پیشرفت محلات کمک کنند.	۱/۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲	شورای اجتماعی محلات می توانند در واگذاری امور محله به شهروندان، موفق عمل کنند.	۵/۹	۱/۵	۴/۴	۱۳/۲	۱/۵	۱۱/۸	۴۵/۶	۲۵	۲۰/۶	۲۶/۵	۱۱/۸	۱۴/۷	۸/۸	۱/۵	۷/۴	۳/۱	۳/۲	۳/۱
۳	تشکیل شورا باعث تسهیل و تسریع نظام تصمیم گیری به منظور بهبود مدیریت شهری در سطح محلات گردیده است.	۱/۵	۰	۱/۵	۴/۴	۲/۹	۱/۵	۲۹/۴	۱۱/۸	۱۷/۶	۴۱/۲	۱۰/۳	۳۰/۹	۳۳/۵	۱۴/۷	۸/۸	۳/۸	۳/۹	۳/۷
۴	مصوبات شورا تأثیر محسوسی بر بهبود وضعیت محله داشته است.	۶	۱/۵	۱/۵	۱۷/۹	۴/۵	۱۳/۴	۴۰/۳	۱۷/۹	۲۲/۴	۲۸/۴	۹	۱۹/۴	۱۰/۴	۹	۱/۵	۳/۲	۳/۴	۳/۱
۵	مصوبات شورا دارای ضمانت اجرایی کافی هستند.	۶/۱	۰	۶/۱	۱۹/۷	۷/۶	۱۲/۱	۴۳/۹	۱۶/۷	۲۷/۳	۲۵/۸	۱۲/۱	۱۳/۶	۴/۵	۳	۱/۵	۲/۶	۲/۱	۲/۸
۶	بیشتر مصوبات شوراها مورد پذیرش متصدیان قرار می گیرد.	۳/۱	۰	۳/۱	۱۲/۵	۴/۷	۷/۸	۴۸/۴	۲۰/۳	۲۸/۱	۳۱/۳	۱۴/۱	۱۷/۲	۴/۷	۳/۱	۱/۶	۳/۲	۳/۳	۳/۱
۷	شورای محله را محل مناسبی برای پیگیری مسائل و مشکلات ساکنین محل می دانم.	۰	۰	۰	۲/۹	۱/۴	۱/۴	۴/۳	۲/۹	۱/۴	۳۳/۳	۱۳	۲۰/۳	۵۹/۴	۲۲/۲	۳۶/۲	۴/۴	۴/۷	۴/۵

نتایج آزمون من- ویتنی برای متغیر اعتماد اعضای شوراهای اجتماعی محلات به

کارایی شورا به تفکیک دو گروه زنان و مردان نیز نشان می دهد که با توجه به بالاتر بودن میزان sig در همه ی سؤالات از ۰/۰۵، تفاوتی در نگرش و متعاقباً پاسخ های این دو گروه نسبت به شاخص های این متغیر وجود ندارد.

جدول ۹) نتایج آزمون من-وینتی برای شاخص اعتماد اعضای شورای اجتماعی محلات به کارایی شورا

گویه ۷	گویه ۶	گویه ۵	گویه ۴	گویه ۳	گویه ۲	گویه ۱	
۵۴۰,۵۰۰	۴۳۰,۰۰۰	۴۱۴,۰۰۰	۴۴۵,۰۰۰	۴۸۸,۵۰۰	۵۲۸,۰۰۰	۵۴۲,۰۰۰	نتیجه آزمون من-وینتی
۱/۶۳۷۰	۰/۳۰۷	۱/۱۴۰۰	۱/۱۷۷۰	۱/۳۸۸۰	۰/۶۷۱	۰/۷۸۵	معنی داری آزمون

۷-۴-۳- شاخص احساس تعلق به محله

متغیر دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته و نتایج آن به تفکیک زنان و مردان ارائه گردیده است، شاخص احساس تعلق به محله می باشد. برای سنجش این متغیر هفت شاخص در قالب هفت گویه ارائه گردیده است که نتایج آن به تفصیل در جدول ۱۰ ارائه شده است. نکته جالب توجه در گویه های این شاخص این است که به جز شاخص های برخورداری از احترام کافی در محله که میانگین وزنی پاسخ های ارائه شده توسط زنان، بیشتر از میانگین وزنی پاسخ های مردان است و هم چنین شاخص رضایت از هم محله ای ها که میانگین نظرات زنان و مردان کاملاً مشابه است در پنج گویه ی دیگر، میانگین نظرات زنان کمتر از میانگین وزنی نظرات مردان است.

جدول ۱۰) نتایج گویه های احساس تعلق به محله (درصد)

شماره گویه	گویه	خیلی کم			کم			متوسط			زیاد			خیلی زیاد			میانگین وزنی		
		کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان			
۱	رضایت از زندگی در محله	۰	۰	۰	۱/۵	۰	۱/۵	۷/۴	۵/۹	۱/۵	۴۲/۶	۱۶/۲	۲/۶	۴۸/۵	۱۷/۶	۳۰/۹	۴/۳	۴/۲	۴/۴

۴/۲	۴	۴/۱	۳/۳	۱۱/۹	۴۲/۳	۲۰/۹	۱۴/۹	۳۵/۸	۶	۱۱/۹	۱۷/۹	۱/۵	۰	۱/۵	۱/۵	۰	۱/۵	رضایت از سکونت در محله	۲
۴/۱	۴	۴/۱	۲۶/۹	۱۱/۹	۳۸/۸	۲۲/۴	۱۹/۴	۴۱/۸	۷/۵	۴/۵	۱۱/۹	۲	۲	۱/۵	۱/۵	۰	۱/۵	رضایت از نام محله	۳
۴/۲	۴/۴	۴/۳	۲۶/۹	۲۲/۴	۴۹/۳	۲۲/۹	۱۱/۹	۳۵/۸	۹	۴/۵	۱۳/۴	۱/۵	۰	۱/۵	۰	۰	۰	برخورداری از احترام کافی در محله	۴
۴/۱	۴/۱	۴/۱	۲۱/۷	۱۵/۹	۳۷/۷	۲۳/۲	۱۷/۴	۴۰/۶	۱۴/۵	۵/۸	۲۰/۳	۰	۰	۰	۱/۴	۱/۴	رضایت از هم محله ای ها	۵	
۴	۳/۸	۳/۹	۱۷/۹	۱۴/۹	۳۲/۸	۲۳/۹	۱۱/۹	۳۵/۸	۱۴/۹	۱۱/۹	۲۶/۹	۱/۵	۱/۵	۲	۱/۵	۱/۵	اعتماد به هم محله ای ها	۶	
۳/۹	۳/۶	۳/۸	۱۷/۴	۱۱/۶	۲۹	۲۲/۲	۸/۷	۳۱/۹	۱۷/۴	۱۷/۴	۳۴/۸	۱/۴	۱/۴	۲/۹	۰	۱/۴	خودی دانستن همسایه ها	۷	

در شاخص های متغیر تعلق به محله نیز میزان sig برای همه گویه ها، بالاتر از ۰/۰۵ بوده و چنین نتیجه گیری می شود که در این متغیر نیز تفاوت معناداری میان نظارت زنان و مردان عضو شوراهای اجتماعی محلات وجود ندارد. نتایج آزمون من- ویتنی در مورد این شاخص ها در جدول ۱۱ ارائه شده است.

جدول (۱۱) نتایج آزمون من- ویتنی برای شاخص های احساس تعلق به محله

گویه ۷	گویه ۶	گویه ۵	گویه ۴	گویه ۳	گویه ۲	گویه ۱	
۴۹۰،۵۰۰	۵۳۰،۵۰۰	۵۴۳،۵۰۰	۴۵۴،۰۰۰	۴۷۸،۰۰۰	۴۰۶،۰۰۰	۴۹۳،۰۰۰	نتیجه آزمون من- ویتنی
۰/۲۸۲	۰/۸۳۵	۰/۶۹۰	۰/۲۶۵	۰/۴۴۷	۰/۰۷۹	۰/۳۹۹	معنی داری آزمون

۷-۴-۴- شاخص تمایل به مشارکت اعضای شورای اجتماعی محلات

مهم ترین متغیری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، تمایل به مشارکت اعضای شورای اجتماعی محلات است که در قالب سه شاخص (گویه) بررسی شده است. در هر سه شاخص مورد بررسی که نتایج آن به تفصیل در جدول ۱۲ ارائه شده است،

پاسخ‌های زنان و مردان تفاوت بارزی ندارد.

جدول (۱۲) نتایج گویه‌های تمایل به مشارکت (درصد)

شماره گویه	گویه	خیلی کم			کم			متوسط			زیاد			خیلی زیاد			میانگین وزنی				
		کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	مردان	زنان	کل	
۱	مشارکت در برنامه‌های مدیریت محله	۰	۰	۰	۲/۹	۲/۹	۱۰/۱	۴/۳	۵/۸	۴۴/۹	۲۰/۳	۳۴/۶	۴۲	۱۵/۹	۲۶/۱	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲
۲	تمایل به حضور مجدد در شورای محله در صورت انتخاب شدن دوباره توسط شهرداری	۰	۰	۰	۱/۴	۱/۴	۱۰/۱	۲/۹	۷/۲	۴۶/۴	۱۸/۸	۳۷/۵	۴۲	۱۸/۸	۲۳/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۳
۳	تمایل به تلاش برای پیشرفت محله	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳/۳	۱۱/۶	۲۱/۷	۶۶/۷	۲۹	۳۷/۷	۴/۶	۴/۷	۴/۶	۴/۶	۴/۶	۴/۶

نتایج آزمون من-ویتنی برای شاخص‌های متغیر تمایل به مشارکت زنان و مردان عضو شورای اجتماعی محلات نیز نشان می‌دهد که تفاوت معناداری در میان نظرات این دو گروه در مورد شاخص‌های این متغیر وجود ندارد.

جدول (۱۳) نتایج آزمون من-ویتنی برای شاخص تمایل به مشارکت

گویه ۱	گویه ۲	گویه ۳	
۵۶۷,۰۰۰	۵۱۰,۵۰۰	۵۲۸,۰۰۰	نتیجه آزمون من-ویتنی
۰/۹۲۵	۰/۳۹۳	۰/۴۹۱	معنی‌داری آزمون

نتیجه گیری

شوراهای اجتماعی محلات گامی مهم در تحقق اهداف مدیریت شهری و رسیدن به توسعه پایدار با در نظر داشتن رویکرد محله محور هستند. تشکیل این شوراها در مشهد به عنوان دومین کلان شهر ایران و دومین کلان شهر مذهبی جهان اسلام، باعث ارتقای هر چه بیشتر احساس شهروندی و حرکت این شهر به سمت توسعه انسان محور خواهد بود.

اعضای این شورا توسط شهرداری انتخاب یا تأیید می شوند. یکی از مواردی که در ترکیب این شوراها مشهود است کمتر بودن تعداد زنان عضو شورا نسبت به مردان است. اگر چه در ترکیب شورا، عضوی با عنوان نماینده بانوان محله گنجانده شده است اما اکثر حضور بانوان در شورا، مربوط به همین جایگاه بوده و کمتر در قالب سایر اعضای شورا از بانوان استفاده شده است. دلایل متعددی می توان برای این موضوع برشمرد، اما با توجه به این که زنان در کلان شهرها و در مشهد در تمامی جایگاه های اجتماعی و اقتصادی حضور دارند نمی توان توجیهی برای این عدم حضور زنان پیدا کرد، مگر بی اعتمادی شهرداری به عملکرد بانوان. لذا در این پژوهش، شاخص های سرمایه اجتماعی شامل اعتماد اعضای شورا به سایر اعضا و اعتماد (اطمینان) اعضا به کارایی شورا و هم چنین دو شاخص احساس تعلق به محله و تمایل به مشارکت اعضای شورا مورد بررسی قرار گرفت و نتایج این بررسی بین زنان و مردان عضو شورا مقایسه گردید و نهایتاً هیچ تفاوت معناداری در بین پاسخ های مردان و زنان عضو شورا مشاهده نشد. لذا با توجه به نتایج این تحقیق، چنین برداشت می شود که عدم اعتماد کافی به بانوان برای عضویت در شوراهای اجتماعی محلات، توجیه قابل قبولی ندارد و بدیهی است که به علت حضور بیشتر بانوان در محله و شناخت بیشتر در کمبودهای محله توسط آنان، حضور بانوان نتایج مثبتی برای کارایی شورا به همراه خواهد داشت.

پیشنهادات

- با توجه به این که نیمی از جمعیت هر محله به صورت تقریبی، بانوان هستند پیشنهاد می گردد که در آئین نامه شورای اجتماعی محلات ذکر شود که نیمی از اعضای شورا از بانوان محله انتخاب گردند.
- با توجه به این که ترکیب جنسیتی شوراها بیانگر فضای حاکم بر تفکرات تصمیم گیران این موضوع است، پیشنهاد می گردد نیمی از شورای سیاست گذاری شوراهای اجتماعی محلات، از بانوان باشند.

منابع

- خواجه نوری، بیژن؛ مقدس، علی اصغر (۱۳۸۶). "جهانی شدن و سرمایه اجتماعی زنان". *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، سال پنجم، ش ۱۲ (پاییز و زمستان): ۱۳۱-۱۵۴.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت های مدنی*. ترجمه محمدتقی دلفروز. تهران: روزنامه سلام.
- رحمانی، بیژن؛ مجیدی، بتول (۱۳۸۸). "عوامل مؤثر بر مشارکت زنان در حفظ محیط زیست شهری با تأکید بر نگرش اکوفمینیستی (مطالعه ی موردی: مناطق ۶ و ۸ شهرداری تهران)". *فصلنامه جغرافیایی آمایش، دوره دوم، ش ۷ (زمستان): ۱۵-۳۸*.
- رضوی، محمدمحسن؛ حجازی جوشقانی، محسن (۱۳۹۰). "سرمایه اجتماعی و توسعه محله ای (نمونه موردی: محلات طلاب مشهد)". در: *مجموعه مقالات برگزیده دومین همایش سراسری دانشجویان جغرافیا. گردآوری دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران*. تهران: دانشگاه تهران. ۸-۱.
- زرقانی، سیدهدای؛ حجازی جوشقانی، محسن (۱۳۹۲). *طرح اینترنتشپ شورای اجتماعی محلات و تأثیر آن بر توسعه محله ای*. مشهد: شورای اسلامی شهر مشهد، مرکز پژوهش.
- شوراهای اجتماعی محلات مشهد مقدس. دبیرخانه (۱۳۹۱). *آشنایی با شوراهای*

اجتماعی محلات مشهد مقدس. مشهد: شهرداری مشهد، معاونت فرهنگی و اجتماعی.
- صداقتی فرد، مجتبی؛ ارجمند، الهام (۱۳۸۹). "انگیزه‌های زنان ایرانی از شرکت در فعالیت‌های اجتماعی پژوهشی در شناسایی عامل‌های مؤثر بر مشارکت زنان (مطالعه موردی: زنان ۲۰ تا ۳۴ سال شهر سمنان)". *فصلنامه‌ی زن و جامعه*، دوره یکم، ش ۲ (تابستان): ۹۷-۱۲۲.

- عبداللهی، محمد (۱۳۸۳). "زنان و نهادهای مدنی؛ مسائل، موانع و راهبردهای مشارکت مدنی زنان در ایران". *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره پنجم، ش ۲ (تابستان): ۶۳-۹۹.

- علی پور، پروین؛ زاهدی، محمدجواد؛ شیبانی، ملیحه (۱۳۸۸). "اعتماد و مشارکت (بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در شهر تهران)". *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره دهم، ش ۲ (تابستان): ۱۰۹-۱۳۵.

- ستاره فروزان، آمنه؛ بیگلریان، اکبر (۱۳۸۲). "زنان سرپرست خانوار: فرصت‌ها و چالش‌ها". *فصلنامه پژوهش زنان*، دوره یکم، ش ۵ (بهار): ۳۵-۵۸.

- لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۸۰). "عوامل مؤثر بر نگرش مردان نسبت به نقش زنان در جامعه (مطالعه موردی: شهر شیراز)". *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، دوره شانزدهم، ش ۲ (بهار): ۹۹-۱۳۰.

- ملک محمدی، ایرج؛ حسینی‌نیا، غلامحسین (۱۳۷۹). "انگیزه‌های مشارکت زنان روستائی در برنامه‌های آموزشی و ترویجی در استان فارس". *مجله علوم کشاورزی ایران*، دوره سی و یکم، ش ۱ (بهار): ۳۹-۵۳.

- ملکی، امیر (۱۳۸۴). "نگرش جوانان نسبت به مشارکت زنان در سطح برگزیدگان سیاسی". *نامه علوم اجتماعی*، دوره بیست و پنجم، ش ۲۵ (بهار): ۲۲۵-۲۵۷.

- وثوقی، منصور؛ یوسفی آقابین، افسانه (۱۳۸۴). "پژوهشی جامعه‌شناختی در زمینه مشارکت اجتماعی زنان روستایی روستای آغکند شهرستان میانه". *نامه علوم اجتماعی*، دوره یازدهم، ش ۳، پیاپی ۲۵ (بهار): ۱۹۵-۲۲۴.

- همتی، رضا؛ مکتوبیان، مریم (۱۳۹۲). "بررسی وضعیت نابرابری جنسیتی در میان

کشورهای منتخب خاورمیانه با تأکید بر جایگاه ایران". پژوهش نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال چهارم، پیاپی ۸ (پاییز و زمستان): ۱۱۵-۱۴۲.

- Hollsopple, C.; Joshi, K. (2000). "An Investigation of Factors that Influence the Management of Knowledge in Organization". *Journal of Strategic Information Systems*, Vol. 9, Issues. 2-3: 235-261.

